

Een driehoeksgesprek over de verhouding tussen school, kerk, gezin en maatschappij

Eenheid: ja! Maar hoe?

Door Dick Both

Een kamerlid, een dominee en een directeur van een onderwijsinstelling: als die aan het praten gaan over 'school, gezin, kerk en maatschappij' dan passeert er heel wat de revue. Zo ging dat tenminste in het gesprek dat DRS Magazine had met mr. drs. J.M. de Vries, tweede kamerlid voor het CDA, ds. A.A. Egas, christelijk gereformeerd predikant op Urk en drs. L.N. Rottier, algemeen directeur van Driestar educatief. Een flink deel van het gesprek spitste zich toe op de verhouding school, ouders en kerk. De maatschappij kwam wat minder in beeld. Dat die eerste drie een bepaalde eenheid moeten vormen, daarover waren de gesprekspartners het eens. Over het hoe en waarom liepen de meningen behoorlijk uit elkaar.

Eenheid school, kerk, gezin

Het gesprek opent met de stelling dat een goede samenhang tussen school, kerk en gezin van levensbelang is voor een goede opvoeding. Daarover zijn de heren het snel met elkaar eens. Die samenhang is niet alleen voor het kind van belang - er is meer. Vanuit die verwevenheid van school, kerk en gezin komt ook de maatschappij in beeld. 'Opvoeding in een veilige omgeving levert psychisch gezonde stabiele burgers op - en daar is Nederland goed mee,' zo verwoordt Rottier. Volgens De Vries wordt dat te weinig onderkend. Als het gaat om het opvoeden tot volwaardige burgers wordt er te eenzijdig op de school gelet. 'We kijken te weinig naar het gezin, laat staan dat de geloofsopvoeding in beeld komt. Voor mij is dat een extra argument voor de vrijheid van stichting en van schoolkeuze.' Beide heren nemen enkele keren het woord 'nut' in de mond, maar dat vindt ds. Egas te beperkt. 'De bijbelse insteek is: gij zijt het zout der aarde. Dat is het doel waartoe kinderen opgevoed worden: dat ze ten dienste van de Heere in het koninkrijk der hemelen mogen staan en zo de samenleving dienen. Als de Heilige Geest die opvoeding zegent, krijgen we kinderen die werkelijk iets kunnen betekenen.' De directeur van Driestar educatief onderschrijft dat, maar wil Egas' visie toch nadrukkelijk combineren met de pedagogische context. 'Je kunt wel een goed verhaal vertellen aan de kinderen, maar als de pedagogische context niet goed is, komt het niet tot z'n recht.'

De eenheid verbrokkelt

Terwijl rond de tafel het belang van een zekere eenheid wordt onderkend, zien de heren gebeuren dat de instituties verder uit elkaar drijven. Scholen worden professioneler en autonomer. Daarmee wordt de afstand tot de ouders groter. De 'gewone' ouder verdwijnt, b.v. bij een scholenfusie, uit het bestuur. De kerk maakt een terugtrekkende beweging. Vroeger waren er vaak van die linking-pin constructies waarbij kerkenraadsleden automatisch in het schoolbestuur zaten. Dat neemt af - en daarmee neemt de afstand toe.

Het CDA-kamerlid ziet dat niet meteen als een probleem. 'Het gaat mij niet om een eenheid van instituties. Het gaat er vooral om of de ouders, als eerst verantwoordelijken voor de opvoeding, het belang van die eenheid zien. Dat vraagt om betrokkenheid van ouders en om een inrichting van de school die die betrokkenheid mogelijk maakt.'

Hoe maken we dat concreet? 'Keer het tij! Voer het debat in de instellingen. Ook voor de politiek ligt hier een grote uitdaging. De politiek moet hiervoor wegen openen als de scholen dat zelf niet doen. Denk bijvoorbeeld aan een stichtingsbestuur: waarom hebben ouders geen formeel voordrachtsrecht voor nieuwe bestuursleden? Grote schoolbesturen voelen zich aangevallen als dat gevraagd wordt. Het blijkt een teer punt, maar daar moeten we wat aan doen. Ouders zijn zich teveel als consument gaan opstellen, of zijn onmachtig om te participeren. We moeten dus zoeken naar nieuwe vormen van die oude betrokkenheid'.

Vanuit de school gezien geeft Rottier daar alvast een invulling aan: 'Mij spreekt de term horizontale verantwoording erg aan. Je verstaat je met degenen die belang hebben bij je school: ouders, kerken, maar ook de maatschappelijke context met het gemeentebestuur, enz. Zet als school stelselmatig op de agenda hoe je die contacten wilt onderhouden.'

Kerkelijke betrokkenheid

De predikant uit Urk wil op dit punt vooral de positie van de kerk in beeld brengen. De terugtrekkende beweging die de kerk gemaakt heeft, betreurt hij zeer. 'Het is in strijd met onze belijdenis. Lees zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus: de kerk is verantwoordelijk voor de organisatie van het onderwijs.' Hier scheiden de geesten echter. Rottier vraagt zich af: 'Is dat nog wel van deze tijd? Hoe vertaal je dat dan concreet?'

Ds. Egas: 'Ursinus heeft gezegd dat de scholen planthoven van de gemeente zijn. Dat preek ik nog steeds zo. Ik vind dat de kerkenraad betrokken moet zijn bij de school, bijvoorbeeld door het bijwonen van lessen.'

Rottier: 'Hoe kun je dat bijbels funderen? Is die opvatting niet sterk gebonden aan de zestiende-eeuwse context? Ik zie een sterke link tussen kerk en school, maar dat wil niet zeggen dat de kerk (behalve in de catechese) verantwoordelijk is voor het onderwijs van de kinderen.'

Ds. Egas: 'Toch blijf ik van mening dat onze vaders het juist gezien hebben dat het onderwijs in het verlengde ligt van de kerk. Het is de taak van de kerk richtinggevende uitspraken te doen'.

Hier mengt De Vries zich in de discussie. Hij stelt dat de kerk een woord voor de wereld heeft en prijst in dat verband de avonden over opvoeding die door kerkelijke gemeenten georganiseerd worden. De kerk heeft met name een verantwoordelijkheid voor de geloofsopvoeding.'

Daar haakt de dominee op in: 'De kerk hoeft de school niet te besturen, maar de kerk moet wel invloed hebben op wat er onderwezen wordt en in welke context. Daartoe mag ze bijvoorbeeld ook gesprekken met docenten voeren.'

En bemoeit de kerk zich ook met de didactiek? Spreekt ze bijvoorbeeld het oordeel uit over de activerende didactiek om het belang van het leren luisteren te benadrukken?

Ds. Egas: 'Ik wil vooral de eenheid benadrukken. Wie staan er voor de klas? Wat is hun visie op de Schrift? Daar moet de kerk verantwoordelijkheid voor dragen.' Rottier: 'Ik vind dat niet realistisch. Kerkenraad, en bestuur en schoolteam moeten zeker met elkaar in gesprek blijven. Maar de verantwoordelijkheid ligt bij het bestuur en niet bij de kerkenraad.'

Levert de verdeeldheid van de kerken geen problemen op?

Ds. Egas: 'In het verleden is er wel eens frictie geweest, maar in een tijd van voortgaande secularisatie kunnen we ons geen haarkloverijen meer veroorloven. Ik vind het juist een voordeel dat verschillende kerkgenootschappen elkaar in schoolbesturen ontmoeten en samen verantwoordelijkheid dragen.'

Vervolgens komt de vraag op tafel of het ideaal van ds. Egas in onze huidige maatschappelijke context nog wel gestalte kan krijgen. Dhr. De Vries vindt het risicovol: 'Formeel kan het, maar is het ook een gewenste ontwikkeling? Bij buitenstaanders roept het allerlei vragen op. Je moet onderkennen dat hiertegen wantrouwen ontstaat.' Inderdaad: in de samenleving valt al snel het woord fundamentalistisch. Dat wantrouwen, zo zegt De Vries, zou weggenomen kunnen worden door een grote openheid van de kant van schoolbesturen.

De school aan de ouders

Naast de invloed die de kerk uitoefent in de school hebben we natuurlijk ook te maken met de invloed van de ouders. Daar ligt de basis van de vrijheid van onderwijs: in de vrijheid van inrichting en de vrijheid van schoolkeuze. Als consequentie van die vrijheid wordt in deze tijd natuurlijk meteen gewezen op de mogelijkheid van het oprichten van moslimscholen. Dhr. Rottier is daar echter rechtlijnig in: 'Die vrijheid van richting is een groot goed, die moeten we dus overeind houden, ook als dat inhoudt dat moslims eigen scholen mogen stichten.'

Kamerlid De Vries onderschrijft dat en wil de mogelijkheid om een school te stichten zelfs vergroten. 'Na alle fusiedynamiek zal dat de bestaande scholen weer wakker schudden. Je ziet dat het aantal particuliere scholen toeneemt. Op dit moment is dat nog uit pedagogische overwegingen, maar het zou ook met een levensbeschouwelijk motief kunnen gebeuren.'

Medezeggenschap?

Het is natuurlijk een prachtleus: de school aan de ouders. Maar daarmee moet ook het woord medezeggenschap vallen – en dat is voor verschillenden in het reformatorisch onderwijs een omstreden begrip.

Dhr. Rottier deelt die twijfels niet. 'In de oude context van de dorpsschool met de ouders in het bestuur kan ik me voorstellen dat zo'n raad niet nodig is. Maar nu neemt in verband met de professionalisering de afstand tussen bestuur en ouders toe. Als school moet je dus de plaats van de ouders duidelijk positioneren. Een schoolbestuur heeft een tegenover nodig, niet alleen van de accountant, maar ook van de belanghebbenden. Mits – en dat is belangrijk! – je samen gaat voor dezelfde zaak.'

Ds. Egas kiest echter een andere lijn. Hij beziet de wet op de medezeggenschap vooral in het licht van de tijdgeest. Hij spreekt over het belang van één kapitein op een schip en wijst op de stroperigheid in de besluitvorming die het gevolg is van inspraak van ouders. Er mag volgens hem geen competentiestrijd ontstaan tussen ouders en bestuur. Het bestuur moet besturen. De CDA-er aan tafel volgt die interne refo-discussie van de zijlijn met enige verbazing. 'Ik was oprecht verbaasd dat er in de bestaande wet op de medezeggenschap een bepaling staat over de mogelijkheid om ontheffing aan te vragen voor een medezeggenschapsraad. Met een toenemende autonomie van de scholen en een terugtrekkende overheid is het gevaar van machtsmisbruik groot. Het is belangrijk om de school zo in te richten dat ouders en medewerkers als deelgenoten van de schoolgemeenschap hun verantwoordelijkheid kunnen dragen.'

De school als reddende institutie

Tot nu is een aspect van de maatschappelijke invloed op de school in het gesprek nog niet aan de orde geweest. Steeds vaker krijgt de school de taak om dingen op te pakken die elders blijven liggen. Dikke

kinderen, voor- en naschoolse opvang, agressie, integratie, seksuele opvoeding: de politiek kiept het al snel bij de school over de muur.

Als Kamerlid erkent De Vries dat dit inderdaad al te vaak gebeurde zonder de scholen ook te faciliteren. Rottier ziet dat de onderwijsgeevenden daarmee voor een dilemma komen te staan: je wilt niet compenseren wat de ouders laten liggen, maar het belang van het kind gaat altijd voor. Daarom ziet hij voor Driestar educatief ondersteuning van de ouders bij de opvoeding als een belangrijke taak. Ds. Egas ziet toch ook een belangrijke opdracht voor de politiek: 'De politiek moet het gezin weer ten volle op de agenda zetten. Als vader en moeder allebei aan hun carrière moeten werken, hebben de kinderen geen thuis meer. Dat kan de school niet opvangen en dat moet de school ook niet willen.' Vanuit het CDA wordt daar iets genuanceerder over gedacht. In ieder geval wil De Vries geen opvoedingsmodel opdringen. Hij vindt het belangrijk dat ouders kunnen kiezen – ook voor arbeidsparticipatie van man en vrouw.

Verbrokkelt de eenheid verder?

Het is duidelijk: de meningen aan tafel lopen uiteen. Voor het reformatorisch onderwijs zal het van belang zijn dat die interne verdeeldheid niet leidt tot verdere verzwakking van de positie, bijvoorbeeld door een negatieve beeldvorming naar buiten. Want – ook dat is helder – de rol van de school voor maatschappij en gezin wordt steeds belangrijker.

Dit artikel is geschreven in co-auteurschap met Henk Vermeulen, mede hoofdredacteur.

Dick Both is hoofdredacteur van DRS Magazine